

Indianer slagträ i a

Sedan några månader kan den amerikanska intelligentian gotta sig åt en saftig akademisk skandal. Striden gäller ett indianfolk i Amazonas av sällsynt mordisk karaktär som inte passar in i naturfolkskramarnas världsbild.

TEXT: SVANTE FOLIN

På de anklagades bänk befinner sig två av USA:s mest renommerade vetenskapsmän – antropologen Napoleon Chagnon och genetikern James Neel, som dog i början av förra året. Huvudåklagare är journalisten och indianaktivisten Patrick Tierney som har ägnat elva år åt att konstruera sitt indignationsflammande j'accuse betitlad *Darkness in Eldorado – how scientists and journalists devastated the Amazon*. Skandalen började flera månader innan boken kom ut i handeln.

The New Yorker publicerade ett utdrag i oktober under rubriken *The Fierce Anthropologist* som associerade till titeln på Chagnons legendariska bok om Yanomamifolket *The Fierce People* (1968). Den har sålt i mer än en miljon exemplar och ingått i kurslitteraturen för flera generationer antropologistudenter. Mera olja på brasan levererades av två mot Chagnon fiendligt inställda kolleger som skrev ett hysteriskt e-mail till presidenten för det amerikanska antropologförbundet där de i apokalyptiska ordalag varnade för att Tierneys avslöjanden skulle tillfoga antropologin obotliga skada.

"Denna mardrömshistoria – ett verkligt antropologiskt "Mörkrets hjärta" bortom Joseph Conrads föreställningsförmåga (men kanske inte Josef Mengeles) ... Denna bok kommer skaka antropologin i dess grundvalar ... hela disciplinen kommer att ställas inför rätta."

Det rörde sig helt enkelt om en "Skandal som i omfattning, förgreningar och ren kriminalitet saknar motsvarighet i antropologins historia". Brevet vann snabbt allmän spridning och pressen tutade i mistlurarna med koskräcksrubriker som *Anthropology enters the age of cannibalism* (New York Times), *Mad dog anthropologists* (The Nation) och *Scientists killed amazon indians to test race theory* (Guardian).

FÖR DEN OMISSSTÄNKSAMME framstår Tierneys bok med 398 källor och 1 599 fotnoter som vederhäftig även om kapitelrubrikerna andas en viss sensationslystnad – typ "Vilda möten", "Atomindianer", "Hungerns trädgårdar, Krigets hundar" och "Att mörda och föröka sig". Författarens tonläge är genomgående moralistiskt på gränsen till apoplexi. Chagnon och Neel tillvitats otaliga brott som sträcker sig över en skala från grästatk som blåsts bort vid oförsiktiga helikopterlandningar till folkmord genom avsiktligt spridande av mässlingsvirus. Tierney, som påstår sig vara förvånad över att hans forskning till karaktärsbord på två ledande amerikanska forskare har väckt sådan uppståndelse, skärskådas

Yanomamiindianerna lever i regnskogen på båda sidor om floden Orinoco i Venezuela och Brasilien. På bilden är de på protestmarsch mot firan

ANTROPOLOGI

Patrick Tierney

Darkness in Eldorado
Norton, 2000

nu själv under luppen. Nätet dignar under vederläggningar och genmälen, flera universitet har tillsatt kommittéer som nagelfår hans faktagmaterial och den amerikanska vetenskapsakademien tog i november det extraordinära beslutet att utsända en preliminär varning där den konstaterade att Tierney systematiskt förvrängde och felciterade sina källor. Det blir mer och mer klart att bakom Tierneys vildsinna tillvitelser döljer sig personliga ressentiment och ideologisk fundamentalism.

JAMES NEEL VAR EN av humangenetikens grundare och belönades under sin långa forskarkarriär med alla tänkbara vetenskapliga utmärkelser utom Nobelpriset. På uppdrag av den amerikanska atomenergikommissionen blev Neel chef för det forskningsprojekt som från 1945 till denna dag undersöker mutationsfrekvensen hos de japaner som utsatts för strålning från atombombsprängningarna över Hiroshima och Nagasaki. Yanomamiindianerna erbjöd honom en unik möjlighet att studera muta-

tioner hos ett naturfolk som var förskonat från radioaktiv strålning och alla andra mutationsframkallande substanser som industrisamhället spyr ur sig. Han kartlade deras genealogier i detalj, hur byarna splittrades och förenades, vem som fick barn med vem och hur dessa olika system tillsammans genererade genetisk mångfald. Denna genetiska databas har varit ovärderlig för Chagnon när han försökt bena upp Yanomamisamhällets intrikata släkt- och maktstrukturer (inte minst därför att indianerna har belagt nämnandet av de dödas namn med tabu). Tierney beskyller nu Neel för att ha varit en eugeniiker som bara var intresserad av indianernas "överlägsna genetiska material". Detta är ondsint nonsens – Neel tog redan i början av sin karriär på 30-talet uttryckligen avstånd från de rasbiologiska och folkförädlade fantasier som florerade inom den tidiga ärftlighetsforskningen. Den monstruösa anklagelsen att Neel och Chagnon avsiktligt startade en mässlingsepidemi som dödade kanske tusentals Yanomamiindianer vilar på om möjligt, ännu lösare grund. När forskarna anlände till Yanomami-territoriet i januari 1968 för att ta kompletterande blodprov till den genetiska analysen hamnade de mitt i en vilt grasserande mässlingsepidemi som sannolikt startat på någon av de talrika katolska missionsstationerna. Neel visste genom sina blodanalyser att indianerna helt saknade antikroppar mot mässlingsvirus och att de därför var extremt sårbara om de blev infekterade. Han hade därför medfört 2 000 doser av ett vaccin som bestod av försvagat levande virus (sanktionerat av WHO:s och det ame-

